

AMBRUS LAJOS

**A magyartanár
(Novella)**

Az elejétől hasonlított nagyon az a szép völgy a világhoz. Ott már annak idején is, talán csak azért, hogy mindenki tudja, mi a különbség a jó és a rossz között, szembe össze két tündér is építkezett. Hát mind gyönyörködhetett a jóságos, hogy lám van élet a Sóvidéken is, kedvese lovának ezüst patkója szór fényes csillagokat az éjbe, mert bizony a gonosz tündér is hamar észbekapott. Versengnek is azóta szakadatlanul. El-elszenderedhet a Gondviselés vállán a jóság, de örökös nyugta nem lehet, mert a másik, amelyik ki merte jelenteni, hogy majd kiderül, olyan nagy legény-e a jóság, már elejétől nem fér a bőrében, s mi több – tanú az egész vidék – megfogadta, ha kell tisztán ördög segítséggel, de a jóságos fészket, hogy ne szóljon ott többé soha örömeinek, szétrúgatja. Annyi, ha bánja is valaki, mintha nem.

- Kellte ez ide! – vette szemügyre, mintha most látná először, a lélek őre a fehér palástú tornyot. – Rajta van a kakas, meg a toronyóra – nyugtázta meglegedetten.

Nagydarab, barna ember volt Demény Árpád, a fehér palástú torony őre. Mind mesélhették, kicsit adott ő a vitakozó tündérekre. Nem igazságot osztogató bírónak, az - ilyen vagy olyan - a leginségesebb időben is kikerül helyből, suszternak jött feleségestől a faluba. Ha orroltak volna is rá eleinte a helybeli csizmadiák, hamarosan kiderült, hogy felesleges, mert magtalan, nem harácsolja el senki elől a megélhetést: nem úri csizmadia, hanem csak egy közönséges foltozó suszter. Különben is mit számít az, hogy honnan jött, miért, az a fontos, hogy az órákhoz ért.

- Harangozó került volna száz is ... - adott igazat a híveinek a nagy tekintetű úr. – De toronyőrnek való egy se – állította határozottan a pap.

- Lélekőr, toronyőr? Az más! - ismerték be hangoskodó hívek is, pedig azok közül sokan erősen várták, hogy az ők fehér palástú tornyuk árnyékában, ahol naplemente után diadalittasan indulnak útjukra Isten csoda teremtményei, a denevérek, végre ne csak a papnak legyen igaza, még akkor se, ha a hegyeken, ha elszomorodik az idő, azóta is a föld az égbe dagad. Ott a tündérvárak helyén is már rég csak kóbor szél seper.

De a völgyben, bár villámcsapástól meg-megszédült az égbe szúrt torony - köszönet érte a toronyőrnek -, aki csak nem volt vak és süket, sokáig pontosan tudta, hogy hol áll az idő, mert a Demény Árpád keze alatt, pedig ma se tudja senki, hogy mi szél fújta erre felé, a toronyóra egészen pontosan járt.

*

Aki ismerte a helybeli tiszteletest virágkorában, annak egy fél szóval se kell bizonygatni, hogy az a toronyóra jól járt. A papi lakon, a verandából nyíló, téglalap alakú lelkészi irodában, amelynek gondosan díszített, zsalugáteres ablaka a piac tér felé nézett, tartott a nagytiszteletű úr maga is órát. Voltak, akik tudták, hogy az az óra Budapestről való. Nem akar ki, az idő egyik neves doktora küldte, hogy legalább a bátyja falujában tudják minden pillanatban pontosan, hogy az idővel hogyan állnak. A tiszteletes, aki lehetett valami jó származású, mégis csak egyszerű falusi pap volt, bár elprédikált már püspököt is, soha el nem mulasztotta, hogy a ritka órájára ne pillantson, mielőtt valami fontosabb dologhoz fogott volna. Azt, hogy utána, még ha csattogott is a fagy odakint, a verandából a toronyórát vette szemügyre mindig, Demény Árpád tudta a legjobban.

- Hát uram – monda toronyőrének a pap, ha valamit észlelt -, az órát meg kell nézni!

Bizony, büszke volt egyházi szolgálatára a foltozó suszter. A fél falu járhatott meztláb, még csak szemet se vetett a tátoztató lábbelikre – pedig ritka volt, aki ne azzal állított volna be, hogy erősen sürgős - amíg a toronyóra járásával a tiszteletes, akit annak idején szintén Árpádnak kereszteltek - ki nem volt békülve. De rágalom azt állítani, hogy Pipey Árpád csak a toronyórával törődött. Mondhatta az egész eklésia Deményt harangozónak, ő toronyőrnek tartotta maga mellett. Nagy dolog, de amilyen előírásos volt, elnézte neki azt is, hogy egyre gyakrabban s mind szuszogósabban Deményné érkezen meg harangozni.

Miért ne! Ismerte az az asszony is a rendet, elhízottan is, mint a néma árnyék, suhant fel a toronyba, még az öreg falépcsők se jaidultak fel a súlya alatt, a mély és áhítatos csendet megtörni nem lett volna tanácsos, mert nincsen a világon se szentebb dolog, mint az ünnepre készülők, parókiai csend. Még az úton csevegő asszonyok is a parókia ablaka alatt, mintha a szavukat elvágta volna, elhallgattak, pedig azoknak több volt mondanivalójuk, mint a nagytiszteletű úrnak. Csak egy fekete mellényű fecskepár - milderre rá se hederítve - tett-vett az csepegés alatt.

Fontos lehetett hát, amiért Pipey tiszteletes, feszesen, mint aki kardot nyelt, akkor mégis a kapun kilépett.

- Merre az irány, fiatal úr? – állította meg kitüntetett érdeklődéssel a zengő „Áldjuk mindörökké!” után, pont a templom előtt, az álmos úton megjelenő áldozatát, a tanult legényecskét, akire tisztje szerint – bár ő azt soha be nem ismerte volna – nem vadászott, de már rég várt.

Gyilkos árnyéktól riadt fel s vágott át, mint a nyíl, az út felett egy galamb. A frissen érettségizett fiatal úr azt is hihette volna, hogy nem galamb volt, hanem hirtelen az ő zabolátlan lelke vágott neki nagy ismeretlennek, lám így kerüli el a papot. De nem. Ő egészben, lelkestől találta szemben magát a szépen öregedő tiszteletes-sel és válaszolnia kellett. Ki is simította kék szeméből a beomló lencsőke haját, hogy illedelmesen szembe nézhessen, már ha a találkozásuk ilyen szépen összejött:

- Nénémékné, tiszteletes úr! – mondta, s a kezét, hogy a hátra parancsolt haj mákacsul újból előre ne omoljon, elővigyázatosságból a homlokán felejtette.

Azon a napon az ünnep előtti csendhez azt a nagy utcát is végig megseperték.

- Én, kedves fiam – így a tiszteletes -, a kérdést nem úgy értettem!

Egy gödörbe faluból annál nagyobb nem kell. Mégse maradt sepretnen ünnep előtt még a legeldugottabb szege sem, mindenki a saját portája előtt tartott rendet, a tanult embereket meg, mert azokat kezdettől megillette, még a saját falujában is, a fiamozás, a jó nevű Pipey tiszteletes tartotta nyilván.

- Ha jól értettem – nyugtázta sietve, hogy az Istenért, ne tűnjék tolakodónak az egyetlen egyházközségben szolgálati idejét letöltő, megbecsült lelkész -, bölcsész leszel.

- Igen, tiszteletes úr – szedte össze magát a pap előtt András Sándor, akinek a szemében, ha az öreg pap prédikálását utánozta, kékliliom nyílt.

- Magyartanár? Nem rossz! – zengett a fiatal filológus jelölt fülében, úgy, ahogy csak az az egy pap tudott beszélni. – Pedig szinte ajánlottam mást, bár mostanság nem nagy uraság, de tudod, fiam, a papságból is még mindig meg lehet élni – adta tudtul igazi szándékát.

Miért tagadta volna? Azért elhagyta akkor a csend birodalmát.

Az öreg pap aztán az Észak és a Kebeled vize közéből a Maros mellé költözött. Abban a medencében már nemcsak több nagy falu, de egy nagyobbacska város is elfért. Ki tudja, az Andrások érdeklődtek-e felőle, milyen lett a sorsa az ők papjuknak a pápisták között, de Pipey tiszteletesen nem múltott semmi, mert ő többször elmondta, nagyobb igazságra meg is üzent, annak idején is, hogy a fiú prédikáció-utánpótlása nem rossz.

*

Aki azt állítja, hogy András Sándor, aki már egész fiatalon kiválóan utánozta a kitűnő papot, tiszta üres bőrönddel ment világot váltani a Siklódi-kő mögé, közel jár ugyan a valósághoz, de nem mond tiszta igazat. Menet Székelyudvarhelyen vette ugyan azt a mutatós, nagy bőröndöt, azzal, hogy abban kicsi is, sok is elfér, az igaz, de amikor leszállt a piros buszról, nem volt az teljesen üres. Egy hasas aktatáska volt benne: egy pohárral, egy fogkefével, egy darab kulcsszappannal, egy tol-

tet fogkrémmel. A borotva, a törülköző, a fehér ing s a villásbicska sem hiányzott onnan. Ő akkor nem örökbe ment, nem is vett a nagyba egyebet a Kossuth sarkán, csak egy egész kenyeret, mert azt már tudta, hogy a kényér jó útitárs. Aztán az sem mesebeszéd, hogy a busz - amelyik a rejtőzködő, fatornyú falu felett, a Pálfiakon megállt, nem ment tovább, pedig már egy arasznyira látszott a borzas, vörös Hold - nem kék volt.

Hej, mondják, hogy sok beszédnek sok az alja. De ott akkor mindjárt a megérkezés után az erősen laposakat pillantó, álmos, kocsmai lámpafényben is lehetett boldogulni. Ki is derült, hogy András Sándor tisztán ok nélkül törte a fejét azon, hogy ha estére kelve érzékelik, egy idegen faluban vele vajon mi lesz.

- Ha tanár, jöhet nálunk – fedezte fel András Sándort egy férfiú. Nem szabtak nagyra, nem kellett annak katonalegény korában se soha két sing posztó nadrágnak, de életrevaló, eszes embernek tűnt: - Mi a miénket, pedig az egy alkalmas teremtés volt, kárrá vallottuk – mondta. – Elcsavarta annak a jóra való léleknek a fejét, egy felelőtlen aktivista – pontosított, hogy a szavait senki félre ne értse. Éjjeli őr volt az, nem haszonra éhes kovártély kínálgató, akinek a nyugdíjához csak egy pár hónap hibázik és avval – hogy kiderült lakás már van – a füstölt kocsmai fényből András Sándornak se kellett több, s azzal csapott a fűrge, alig öregedő, jövődöbéli gazdája markába, hogy a szalmabor a sötétben is nehezen csúszik...

- Jobbat fényes nappal keresve se találhattam volna! – nézte elégedetten a kis szoba mennyezetét. Egyében tűnődni nem nagyon lehetett: a kicsi dobkályha, az asztal egy székkal, meg a tulajdonos mérethez szabott ágy a festett sifonnal volt az új otthona berendezése, ahonnan – ahogyan az este mondták – valami szemre való szépséget raboltak el – Ha megnyerte, hadd vigye! – törülte ki az álmat a szeméből, és maga se tudta, miért nem, de ő a tanítónőcsábász aktivistára egy cseppet se haragudott.

Az éjjel nem szökött meg tőle, egy kisé füstösen, mert szokása szerint az este is elalvás előtt olvasott, az asztalon ott kuporgott a nyolcas petróleumlámpa.

Mínta visszafordult volna vele az idő. Látta az osztovátában lábító édesanyját, aki gyapot melyékben kender öltövel éppen olyan lepedőt szőtt, mint amilyenbe az éjjel, hogy a könyvet a kezéből letette, beleszavardott. Attól volt oly édes az álma. Csodálkozhatott Juli néni, de a tanár úr nem akart hallani gyolcságneműről.

- Festi már szépen magát ez idei ősz is... - nézett ki a kicsi ablakon.

Ahogy felült már az ágyból az ablakon át a Pálfiak mogyoróbokros oldalára látott. Nem volt ott az avarban suvadt mogyorót keresgélő ördögéből egy darab se, vagy csak nagy lelkűen eldugták előle egyelőre az esti ivócimborák, de látta, hogy ördög helyett lengedezik ott a sok sovány árnyék.

- Felkelt a nap! – kapott észbe, s hogy maga is lássa, a völgybe bújt falu gyermekeire honnan nevet rá így reggeliben a napsugár, egy-kettőre összeszedte magát.

Nem restellte, hadd lássák, jó kedve volt. A porban elnyúlva, mint egy lusta óriáskígyó hevert a lába alatt az iskolához vezető út. Mint diákkorában, hogy az nap ne feleltessék, útban a munkahely felé, körül köre lépett. Akik látták András Sándort szemébe omló, hosszú, szőke hajjal miként vonul az iskola felé, összesúgtak:

- Az új magyartanár.

*

András Sándornak nem kellett bizonygatni, hogy ott az oldalakban éppen pironogó cseresznyefákra, majd tavasszal újra csupa csokros virágot csókol egy énekesmadár. Aztán a faluban Orbánig féltik a fagytól a termést, mint szász a borát. Ő magyarázta az odavalósiaknak, mert addig csak kevesen tudták, hogy a rómaiak magas gátakkal fogták fel ott egykor a völgy futó vizét: - A víz az élet – vallották, s úgy éltek ott rómaiakul, mint a Paradicsomban. – Azért annak a szép helynek a neve: Gát – magyarázta.

Azzal, hogy a falut az Isten dicsőítésére hívó haranglábbal éppen neki ejtette le oda, ahol van, a Gondviselő, tisztán szeméremből se állhatott elő. Szerencsére. Mert volt, aki már hallotta, hogy az elején péstergették: - Oda egy ilyen magyartanár, ejsze, túl jó. Szinte kár.

- Parés fajta – védte új lakóját Kiss Hegi István – a falu szem-füles éjjeli őre.
- Nem kell annak extra, jól érzi magát az a Juli szőtte ágyneműben, olyanban bújt az gyermekkorában a nagypapja oldalába – mondta.

Arról, hogy ő már említette az asszonynak, hogy ha a tanár úr egész éjjeleket firkál, előbb-utóbb szemet szúr, túl kicsi ahhoz a falu, soha egy szót se ejtett. Ők a kicsi szobát kiadták, oda be se lépnek... Lássá, mit csinál!

*

Lapos nagykövekre lépve, mint szokott diák korában, hogy aznap ne feleltessék, ment akkor is az iskolába András Sándor. Nem volt feltűnő, már rég volt ő az új. Az iskola, a fiatal épület, amelyet csuszamlásos helyre húzatott fel egy nagy okos, még a helyén állt, várta. A Papszeren se időzött sokat, pedig ott nagy volt a jövőmenés.

- Nálunk – gondolta –, pünkösdre meszelnek – és kíváncsian nézett az éppen érkezőre.

- Várjuk az új papot! – újságolta a szép, germánszőke menyecske, aki – már ha összefutottak – valami jót akart volna hallani a tanár úrtól a nagyobbik fiáról, de egy kicsit tartott, mert otthon is olyan az a pulya, mint a tűz...

- Szinte kétezerrel a rómaiak után - lám, nem lehet letagadni se - itt a Gát alatti Muván egy osztrák bandérium szállásolt - nézte a tanár a jó beszédű, begyes menyecskét.

Nem sokáig kellett keresgélne az emlékezetében, hogy mit mondjon a gyermekről, mert az a fiú szakasztott az anyja volt.

- Azzal a legénnyel nincsen különösebb baj! - fizette ki a fia felől érdeklődő szép, fiatal édesanyát András Sándor...

De abban a faluban se, bár ott sokáig megtűrték a turulmadaras emlékművet, nem történtek reggelente csodák. A fiáról érdeklődő édesanya is még válthatott volna vagy két szót a magyartanárral, a papfogadás nem tűnt oly égetőnek, de szinte hiúságból iparkodva, mintha a Papszeren véstesen terjedő friss házikenyer illata elől menekítené, lapos kövein elnyelte András Sándor magyartanárt az iskolát is ölelő, hirtelen kanyar.

- Az ő érkezésekor nem süttöttek-főztek. A friss kenyérillatból neki nem jár!

Hanem akinek eleven embert kell eldugnia, az nem lehet biztos a dolgában soha. Egy gyérfogú postás nagy börtáskával a vállán, ha tétován is, de gyakran jelentkezett, hogy átadja András Sándornak a postán jött leveleit. Azok szúrták a begyét a kíváncsiaknak, fel-felbontott belőlük, de mit mondhatott volna róluk, azok erősen hivatalosak voltak. Az Andrások pedig, még az otthoniak se, rég nem érdeklődtek Pipey tiszteletes sorsa felől. Elfelejtették azt is, hogy utánozták.

Nyugodjék ott a papisták között, abban a nagy, rideg medencében, ahol a környező falvakkal, mint régen, már nem lakik jól - köztudott, hogy miért - a kinőtt ruhájú város.

